

Λογοτεχνία και κατάκτηση του αλφαριθμητισμού

Χριστίνα Παπαδημητρίου

(Δασκάλα, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών, ΔΠΘ)

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία μάς απασχολεί η λογοτεχνία ως μέσο καλλιέργειας δεξιοτήτων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την κατάκτηση του αλφαριθμητισμού, τη διδασκαλία, δηλαδή, της πρώτης ανάγνωσης και γραφής. Παρατίθενται στοιχεία που τεκμηριώνουν επιστημονικά τη συμβολή της λογοτεχνίας στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων αυτών για όλα τα παιδιά, αλλά ιδιαίτερα για αυτά που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, γίνεται μία σύντομη αναφορά των κυριότερων λογοτεχνικών παιδικών βιβλίων (Ελλήνων συγγραφέων κατά κανόνα) που μπορούν να συμβάλλουν στην κατάκτηση της πρώτης ανάγνωσης και γραφής και σχολιάζονται κάποια από αυτά ως προς τα μεθοδολογικά εργαλεία που αξιοποιούν ή τις γλωσσικές ικανότητες που δύνανται να καλλιεργήσουν. Τέλος, κατατίθεται μία εναλλακτική πρόταση προσέγγισης της πρώτης ανάγνωσης και γραφής μέσω διαλογικής ανάγνωσης ημι-αυτοτελών ιστοριών ενταγμένων σε ένα ενιαίο θεματικό πλαίσιο.

Η αξία της λογοτεχνίας στην καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής. Δυνατότητες και προϋποθέσεις

Η λογοτεχνία έχει μορφοποιήσει δύναμη για τον άνθρωπο και ιδιαίτερα για το παιδί, όταν προσφέρεται μέσα σ' ένα κλίμα ελευθερίας ή επιλέγεται από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο· στις περιπτώσεις αυτές το λογοτεχνικό κείμενο ασυνείδητα γίνεται πηγή από την οποία αντλείται το λεξιλόγιο και τροφοδοτείται η διάνοια¹. Η παιδική λογοτεχνία είναι δυνατόν να υποστηρίξει την ικανοποίηση των στόχων της γλωσσικής διδασκαλίας². Όταν ένα παιδί διαβάζει (ή του διαβάζουν, θα λέγαμε) ένα λογοτεχνικό κείμενο, χωρίς πίεση και υποχρεώσεις (...) μαζί με το περιεχόμενο, που είναι και το πρώτο μέλημα, προσλαμβάνεται βιωματικά και η γλώσσα³. Μέσα από την αφήγηση ή ανάγνωση των παραμυθιών από τον δάσκαλο ή τους γονείς καλλιεργούνται παράλληλα η ακρόαση, η ομιλία και η επικοινωνία⁴. Οι δραστηριότητες ακρόασης υποστηρίζουν και τη διδασκαλία της προφοράς για όσα παιδιά δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα ως μητρική ή δεν τη χρησιμοποιούν στην καθημερινή τους επικοινωνία αρκετά συχνά ή αρκετό χρονικό διάστημα⁵.

Η λογοτεχνία αποτελεί ταμείο ανεξάντλητο γλώσσας και μέσο μετάδοσης, βίωσης και ανάπλασής της και ιδιαίτερα για το παιδί. Η λογοτεχνία γίνεται το ασφαλέστερο και περισσότερο ευχάριστο μέσο κατάκτησης της γλώσσας, για τον λόγο ότι υπάρχουν όλες εκείνες οι προϋποθέσεις που για τους ειδικούς απαιτούνται, προκειμένου να περάσει στη συνείδηση, να συγκρατηθεί με τη διάνοια και να γίνει

¹ Δ. Ι. Κουκουλομμάτης, «Γλώσσα και Παιδική Λογοτεχνία», στον συλλογικό τόμο *Φιλαναγνωσία και Παιδική Λογοτεχνία - Εισηγήσεις στο 5^ο Σεμινάριο του Κύκλου Παιδικού Βιβλίου* (Επιμ.: Β. Αγγελοπούλου, Ι. Ν. Βασιλαράκης), Δελφίνοι, Αθήνα 1994, σ. 70.

² ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Εκπαιδευτικό Λογισμικό για το μάθημα της Γλώσσας Α' και Β' Δημοτικού - Οδηγός Χρήσης Λογισμικού*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006, σ. 15.

³ Δ. Ι. Κουκουλομμάτης, *ό.π.*, σ. 71.

⁴ Μ. Δημάση, *Η Φιλογράμματη κι ο Φαγαλέξης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.

⁵ ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Εκπαιδευτικό Λογισμικό για το μάθημα της Γλώσσας Α' και Β' Δημοτικού - Οδηγός Χρήσης Λογισμικού*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006, σ. 15.

όργανό της. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι: κλίμα ελευθερίας, η έμφυτη αγάπη του ανθρώπου προς το ρυθμό, το ανενεργό συναίσθημα που περιμένει το κατάλληλο ερέθισμα για να ενεργοποιηθεί, η ζεύξη, κατά τρόπο ισότοπο και ισοβαρή, της διανοητικής και της αισθητικής γνώσης κτλ⁶.

Ιδιαίτερα βοηθητική φαίνεται να είναι η μέθοδος της «διαλογικής ανάγνωσης» (στυλ ανάγνωσης σύμφωνα με το οποίο το παιδί συμμετέχει ενεργά, ενθαρρύνεται να μιλήσει σχετικά με εικονογραφημένα βιβλία και του δίνονται πρότυπα και ανατροφοδότηση για προοδευτικά πιο εξεζητημένη γλωσσική χρήση). Έρευνα σε δίχρονα παιδιά οικογενειών με χαμηλό εισόδημα στο Μεξικό, όπου δάσκαλος διάβαζε στα παιδιά χρησιμοποιώντας τεχνικές διαλογικής ανάγνωσης, κατέδειξε αυξημένες γλωσσικές επιδόσεις έπειτα από την παρέμβαση, σε σχέση με την ομάδα ελέγχου, που παρακολουθούσε απλώς μαθήματα απόκτησης δεξιοτήτων με τον ίδιο δάσκαλο⁷. Ανάλογα αποτελέσματα καταγράφονται και σε άλλο άρθρο, που αφορά τα αποτελέσματα προγράμματος παρέμβασης βασισμένου στη λογοτεχνία, το οποίο πραγματοποιήθηκε με εννιάχρονους μαθητές μειονοτικού υπόβαθρου⁸. Στο ίδιο άρθρο επισημαίνεται η, σύμφωνα με τον Chomsky, άποψη ότι τα παιδιά που εκτίθενται από μικρά στη λογοτεχνία τείνουν να αναπτύσσουν ανώτερες γλωσσικές δομές, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του λεξιλογίου και της σύνταξης⁹. Παρατίθεται, επίσης, η άποψη του Durkin ότι τα παιδιά που εκτίθενται στη λογοτεχνία συγκεντρώνουν γνώση όχι μόνο για το περιεχόμενο, αλλά και για τον τρόπο λειτουργίας της γλώσσας και για το πώς ο γραπτός λόγος διαφέρει από τον προφορικό. Αυτά τα παιδιά συνήθως επιδεικνύουν πρώιμα ενδιαφέρον για το διάβασμα, τείνουν να μαθαίνουν να διαβάζουν νωρίς και απολαμβάνουν το διάβασμα¹⁰.

Ως εδώ καταδείχθηκε, θεωρούμε, η ουσιαστική δυνητική συνεισφορά της λογοτεχνίας στη γλωσσική ανάπτυξη παιδιών που, λόγω διαφορετικής από τη διδασκόμενη μητρικής γλώσσας είτε διαφορετικής κοινωνικής αφετηρίας, μπορεί να δυσκολευτούν όσον αφορά τη μετέπειτα γλωσσική τους ανάπτυξη, αλλά και στη γλωσσική ανάπτυξη παιδιών που δεν εμπίπτουν στις παραπάνω περιπτώσεις ή σε κάποια άλλη μειονοτική κατηγοριοποίηση.

Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά σε λογοτεχνικά βιβλία που μπορούν να ενισχύσουν αυτή τη γλωσσική ανάπτυξη σε πρώιμα στάδια.

Παιδικά λογοτεχνικά βιβλία που προσφέρονται για την ανάπτυξη ικανοτήτων σχετικών με την ανάγνωση και τη γραφή

Στο βιβλίο «Προαναγνωστικές Δεξιότητες. Μαθήματα με τα Φωνήματα» αναφέρονται τα εξής βιβλία, τα οποία εντάσσονται στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας και θεωρούνται κατάλληλα να λειτουργήσουν ως ασκήσεις φωνολογικής συνειδητοποίησης μέσω φωνημικών αναλύσεων:

- Με το Άλφα, με το Βήτα, Παμπούδη, Κέδρος, 1993

⁶ Δ. Ι. Κουκουλομάτης, ό.π., σ. 74.

⁷ M.C. Valdez Menchaca, G.J. Whitehurst, "Accelerating Language Development Through Picture Book Reading: A Systematic Extension to Mexican Day Care", *Developmental Psychology*, τόμ. 28 (6), 1992, σ. 1106-1114.

⁸ L.M. Morrow, "The Impact of a Literature – Based Program on Literacy Achievement, Use of Literature, and Attitudes of Children of Minority Backgrounds", *Reading Research Quarterly*, τόμ. 27 (3), 1992, σ. 251.

⁹ ό.π.

¹⁰ ό.π.

- 24 παραμύθια για γέλια και για γράμματα, Παμπούδη, Libro, 1993
- Παραμύθια Ντορεμίθια, Τριβιζάς, Ελληνικά Γράμματα
- Ένα φτυάρι στον Άρη, Τριβιζάς, Ελληνικά Γράμματα
- Αλφαβητάρι με γλωσσοδέτες, Τριβιζάς, Ελληνικά Γράμματα, 1998
- Μια λάθος λέξη, Βαλέτα – Βασιλειάδου, Γνώση, 1991
- Η κούκλα που ήθελε να αποκτήσει ένα μωρό, Ινκίοφ, Πατάκης, 1984
- Μανταλάκια στην απλώστρα, Άλκηστη
- Ιστορίες απ' τη χώρα της Άλφα Βήτα, Τριάντου, Δελφίни, 1995
- Αλφαβήτα Χάχανα, Μαντούβαλου, Καστανιώτης, 1996¹¹

Αναφορές σε σχετικά βιβλία μπορεί κανείς να βρει σε πολλά μέρη. Ένας ακόμα - περισσότερο εμπλουτισμένος - κατάλογος βρίσκεται στην ιστοσελίδα της σχολικής συμβούλου 5¹⁵ Περιφέρειας Νομού Ηρακλείου και έχει ως εξής:

Παιδικά βιβλία που προσφέρονται για φωνολογική εξάσκηση

- Αλεξίου, Α. (2008). Το χωριό της Άλφα Βήτα, εκδ. Στρατής
- Βαλέτα-Βασιλειάδου, Μ. (1991). Μια Λάθος Λέξη, εκδ. Γνώση
- Βαρδακώστα, Α. (2010) Το αλφαβητάρι με τους απίθανους γλωσσοδέτες, εκδ: Παπαδόπουλος
- Βαρελλά, Α. (2004). Πώς γράφεται η λέξη μητέρα; εκδ. Μίλητος
- Guirao-Jullien, M. & Marchal, M. (2007). Παίζω και μαθαίνω τους φθόγγους, εκδ. Κέδρος
- Γκλιτς, Α. (1999). Ένα Αβγό από Αλλού, εκδ. Άμμος.
- Δαράκη, Π. (1989). Η αλφαβήτα δίχως ρο, εκδ. Γνώση
- Inkiow, D. (2003). Η κούκλα που ήθελε ν' αποκτήσει ένα μωρό, εκδ. Πατάκη
- Καλογεροπούλου, Ξ. (1982). Οδυσσεβάχ. Εικ. Γ. Πάτσας, εκδ. Ιθάκη
- Καραδέδου-Πατριανάκου, Τ. (2003). Παίζω με την αλφαβήτα - Αλφαβητοπαιχνιδίσματα, εκδ. University Studio Press
- Καρακώστα, Μ., (2008). Η πριγκίπισσα των λέξεων, εκδ. Πατάκη
- Μαντουβάλου, Σ. (1996). Αλφαβήτα χάχανα, εκδ. Καστανιώτη
- Μαντουβάλου, Σ. (2004). Η οδοντογλυφίδα που έγινε οδοντογλυφίδα, εκδ. Πατάκη
- Μιχαηλίδου, Σ. (2002). Το όνειρο του Ρο, εκδ. Επόμενος Σταθμός
- Μπεζέ, Λ. & Σφυρόερα, Μ. (2007). Πινακωτή 1 & 2, εκδ. Ελληνικά Γράμματα
- Παπανικολάου, Ρ. (2003) Ο τζίτζιρας, ο μίτζιρας και άλλοι γλωσσοδέτες, εκδ. Μικρός Πρίγκηπας
- Παμπούδη, Π. (1981). Με το Α... και το Β... (με κασέτα με τραγούδια για κάθε γράμμα), εκδ. Κέδρος
- Παρούση, Α. (2000). Ήταν ένα μικρό χαρτάκι, εκδ. Ελληνικά Γράμματα
- Σταθούδη, Κ. (2010). Τραγουδώ τους γλωσσοδέτες, εκδ. Διάπλαση
- Τριανταφύλλου, Θ. (2004). Ψηλογίγαντες και Κοντονάνοι, εκδ. Καστανιώτη
- Τριβιζάς, Ε. (1996). Ο Λούκουλος Τρώει Πυγολαμπίδες, εκδ. Κέδρος.
- Τριβιζάς, Ε. (1998). Φρικαντέλα, η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα, εκδ. Καλέντης

¹¹ Α. Γιαννικοπούλου - ομάδα εργασίας, *Προαναγνωστικές Δεξιότητες. Μαθήματα με τα Φωνήματα*, Περιβολάκι και ατραπός, Αθήνα 2002.

- Τριβιζάς, Ε. (1998). Ένα φτυάρι στον Άρη. Εικ. Β. Λιάπη. Ελληνικά Γράμματα.
- Τριβιζάς, Ε. (2007). Ο πόλεμος της Ωμεγαβήτας, εκδ. Μίνωας
- Τριβιζάς, Ε. (2000). Αλφαβητάρι με γλωσσοδέτες, εκδ. Ελληνικά Γράμματα
- Τριβιζάς, Ε. (1991). Ο λαίμαργος τουνελόδρακος, εκδ. Κέδρος
- Τσιαμπόκαλου, Γ. (2002). Ο κύριος Αλφάλφα, εκδ. Καστανιώτη
- Χατζημανωλάκη, Β. (2006). Ήχος-μύθος σαν ενώσουν ...παραμύθι θα μας δώσουν, εκδ. Libro
- Χορτιάτη, Θ. (1988). Παιχνιδόγελα, εκδ. Καμπανάς
- Χορτιάτη, Θ. (1996). Παιχνιδόλεξα, εκδ. Κέδρος
- Χορτιάτη, Θ. (2001). Παραμυθοαλφαβήτα, εκδ. Άγκυρα
- Χορτιάτη, Θ. (2001). Ο Αλέξης ο Παλαβολέξης, εκδ. Λωτός
- Χορτιάτη, Θ. (2002). Λεξοσκανταλιές, εκδ. Ελληνικά Γράμματα
- Χορτιάτη, Θ. (2009). Λεξοχαρές και λεξοπανηγύρια, εκδ. Δια Βίου
- Ψαράκη, Β. (1992). Η Μάγισσα Σουμουτού και οι Δράκοντες, εκδ. Πατάκης¹²

Στο βιβλίο «Η Διδασκαλία της Πρώτης Ανάγνωσης και Γραφής - Η Περίπτωση των Παρευξενίων Χωρών, Β΄» αναφέρονται, επιπλέον, τα εξής:

- Το Παραμυθόσπιτο της Αλφαβήτας, Δημάση Μαρία., Κέκκα Αιμιλία, Εκδόσεις Μαθητής, Θεσσαλονίκη 1997
- Η Φιλογράμματη και ο Φαγαλέξης, Δημάση Μαρία, Ελληνικά Γράμματα, 2002
- Παραμύθια πρώτης ανάγνωσης και γραφής: *Με μια γραμμούλα μαγική από το α στο ω φτάνω στη στιγμή*, Π.Ι. - ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2005

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα δύο τελευταία έχουν αξιοποιηθεί στο Εκπαιδευτικό Λογισμικό για τη γλωσσική διδασκαλία Α΄ Β΄ Δημοτικού, Π.Ι. – ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2006

Στη συνέχεια θα γίνει περιγραφή των δύο τελευταίων, καθώς αυτά αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης μας και αρκετές από τις παιδαγωγικές αρχές που τα διέπουν έχουν αξιοποιηθεί και στην προσέγγιση που προτείνουμε.

Περιγραφή δύο βιβλίων που χρησιμοποιήθηκαν στα Εκπαιδευτικά Λογισμικά για τη γλωσσική διδασκαλία Α΄ Β΄ Δημοτικού - παιδαγωγικές αρχές από τις οποίες διέπονται και τεχνικές που αξιοποιούνται:

1. Παραμύθια πρώτης ανάγνωσης και γραφής: Με μια γραμμούλα μαγική από το α στο ω φτάνω στη στιγμή, Π.Ι. – ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2005

2. Η Φιλογράμματη και ο Φαγαλέξης, Δημάση Μαρία, Ελληνικά Γράμματα, 2002

Η «μαγική γραμμούλα» απευθύνεται σε παιδιά που δεν ξέρουν να διαβάζουν. Είναι, γι' αυτά, μία γνωριμία με τα γράμματα με παιγνιώδη τρόπο, μέσα από την περιπλάνηση της μαγικής γραμμούλας, η οποία μπορεί να μεταμορφώνεται σε ό,τι αγγίζει και να αποκτά ταιριαστή φωνή. Έτσι, «μετενσαρκώνεται» σε όλα τα γράμματα και αποτελεί το μέσο για τη γνωριμία των παιδιών με αυτά. Θα μπορούσε, λοιπόν, να αποτελέσει εναρκτήριο διδακτικό υλικό για την εκμάθηση της ανάγνωσης

¹² Σ. Κουτσουράκη. Κατάλογος Παιδικών Βιβλίων που προσφέρονται για Φωνολογική Εξάσκηση. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο <http://sites.google.com/site/stkoutsouraki>.

και της γραφής πριν από κάποιο άλλο βιβλίο για παιδιά της Α΄ τάξης, αλλά και για όσα παιδιά άλλων ηλικιών βρίσκονται μαθησιακά σε αυτό το στάδιο.

Μέσα από το βιβλίο μπορεί να επιτευχθεί η βιωματική μάθηση. Ένας από τους τρόπους για να γίνει αυτό είναι η χρήση των ζωγραφογραμμάτων στο βιβλίο. Τα ζωγραφογράμματα είναι μια ιχνογραφική, δημιουργική πρωτοτυπία, όπου το γράμμα παρουσιάζεται ενσωματωμένο στη σχηματική απεικόνιση ζώου ή πράγματος κτλ.¹³.

Το γράμμα σε κάθε περίπτωση ακούγεται συχνά σε διάφορες λέξεις και συνδυασμούς και γι' αυτό η ιστορία της γραμμούλας μπορεί να συντελέσει στην καλλιέργεια της φωνολογικής ενημερότητας. Γενικά, μέσω του παραμυθιού ευνοείται η ανάπτυξη της δεξιότητας της ακρόασης.

Μέσω της περιπλάνησης της μαγικής γραμμούλας, τα παιδιά γνωρίζουν διάφορα μέρη της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Στο βιβλίο «Η Φιλογράμματα και ο Φαγαλέξης» (όπου η Φιλογράμματα είναι η καλή δασκάλα των γραμμάτων, ενώ ο Φαγαλέξης ένας κακός μάγος που του αρέσει να τρώει λέξεις και γράμματα) και πάλι τα γράμματα προσωποποιούνται, σχηματίζοντας παρέες που, για τις ανάγκες του παραμυθιού, βγάζουν μαζί την ανάλογη φωνή. Εδώ, το ότι η ιστορία είναι δομημένη κατά θεματικές που προσδιορίζουν, ανάλογα με το περιεχόμενό τους κάθε φορά, την οριοθέτηση ενός ειδικότερου λεξιλογίου, συμβάλλει στην ανάπτυξη του λεξιλογίου των παιδιών. Και εδώ οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στο παραμύθι, εφόσον γίνεται διαλογική ανάγνωσή του.

Το χρησιμοποιούμενο λεξιλόγιο και η ποσότητα των πληροφοριών φαίνεται να συνάδουν με το στάδιο στο οποίο βρίσκονται τα παιδιά όταν μαθαίνουν ανάγνωση και γραφή. Επιπλέον, είναι κατάλληλο και για μαθητές οι οποίοι δεν έχουν την Ελληνική ως μητρική.

Η εικονογράφηση είναι ιδιαίτερα ελκυστική και διευκολύνει την πρόσληψη των ιστοριών από τα παιδιά.

Τα προσωποποιημένα γράμματα και το ευτυχές τέλος προκαλούν τους ακροατές να εκφραστούν και να επιθυμούν τη συμμετοχή.

Γενικά, θα λέγαμε ότι τα παραπάνω βιβλία μπορούν να εξυπηρετήσουν τη μάθηση μέσω της ολιστικής προσέγγισης της γλώσσας, η οποία επικεντρώνεται στις εμπειρίες προφορικού λόγου που έχει το παιδί και την επικοινωνία νοήματος μέσω έντυπου υλικού, παρά στο να δίνει έμφαση στη διδασκαλία αναγνωστικών δεξιοτήτων, όπως αναγνώριση λέξεων, συνδυασμούς ηχητικών συμβόλων ή συγκεκρισμού ήχων¹⁴. Δεν μένουν, όμως, απαραίτητα, μόνο στην ολιστική προσέγγιση, αλλά μπορούν να αξιοποιηθούν και πέρα από αυτή, σε συνδυαστικά, για παράδειγμα, μοντέλα.

Το υλικό προσφέρεται επίσης για περαιτέρω αξιοποίηση, όπως π.χ. για δραστηριότητες δραματοποίησης, δημιουργία παραμυθιών από τα ίδια τα παιδιά και γενικά αλληλεπίδρασή τους με το κείμενο και ανάπτυξης κριτικής στάσης ως προς αυτό.

Τέλος, και τα δύο βιβλία διατηρούν, θεωρούμε, το ενδιαφέρον του παιδιού, πράγμα το οποίο αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ουσιαστική κατάκτηση της φωνολογικής συνείδησης και της φωνημικής ενημερότητας.

¹³ βλ. και: Μ. Δημάση, «Ο Κόσμος η Αυλή μας - Α΄ τάξη. Το Αλφαβητάρι για τα ελληνόπουλα της Τουρκίας», στον συλλογικό τόμο *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα. 6ο Διεθνές Συνέδριο. Τόμος 2* (Επιμ.: Π. Γεωργογιάννης. Πανεπιστήμιο Πατρών-Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης), Πάτρα 2004.

¹⁴ C. Chaney, "Evaluating the Whole Language Approach to Language Arts. The Pros and Cons", *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, τόμ. 21, 1990, σ. 244-249.

Η πρότασή μας: παιδαγωγικές αρχές από τις οποίες διέπεται και τεχνικές που αξιοποιούνται

Το υλικό που παρουσιάζουμε στην ακόλουθη πρόταση αποτελείται από 24 ημι-αυτοτελείς ιστορίες ενταγμένες σε ένα ενιαίο θεματικό πλαίσιο. Σε κάθε ιστορία παρουσιάζεται από ένα γράμμα της αλφαβήτας προσωποποιημένο. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων παρομοιάζεται με κάποιο ζώο ή αντικείμενο. Έχει γίνει κι εδώ αξιοποίηση της θεωρίας των ζωγραφογραμμάτων. Δόθηκε, όμως, προέκταση στη θεωρία αυτή, καθώς τα περισσότερα γράμματα παρομοιάζονται όχι μόνο με αντικείμενα ή ζώα στα οποία παραπέμπουν οπτικά, αλλά που τα ίδια (ή το συνοδευτικό χαρακτηριστικό τους επίθετο) ξεκινούν, επιπλέον, από το γράμμα με το οποίο ταυτίζονται. Επιχειρείται, κατ' αυτόν τον τρόπο, η πιο άμεση ταύτιση σε φωνολογικό και σημασιολογικό επίπεδο συνάμα, καθώς και η σταθερότερη διατήρηση του γράμματος στη μνήμη.

Οι ιστορίες συνοδεύονται από σχετικές εικόνες σε κάθε βήμα (σημείωση: η εικονογράφηση πρόκειται να βελτιωθεί και να εμπλουτιστεί), οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν βοηθητικά και διευκρινιστικά. Η ανάγνωση των ιστοριών θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να συνοδεύεται από επίδειξη (και σχετικό σχολιασμό) των εικόνων στα παιδιά.

Οι προτεινόμενες ιστορίες θα μπορούσαν, επίσης, να χρησιμοποιηθούν για να εξυπηρετήσουν την ολιστική προσέγγιση της γλώσσας, αλλά και για επέκταση πέρα από αυτή.

Το λεξιλόγιο κρίνεται κατάλληλο για την ηλικία κατά την οποία τα παιδιά καλούνται να μάθουν ανάγνωση και γραφή και, όπου μπορεί να παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία, συνοδεύεται και από συνώνυμες λέξεις ή ενσωματωμένες στο κείμενο επεξηγήσεις. Σε περιπτώσεις, όμως, μαθητών που μαθαίνουν την ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα ή μαθητών με άλλες δυσκολίες, και εφόσον οι ήδη υπάρχουσες εξηγήσεις δεν επαρκούν, πιθανόν να πρέπει ο αναγνώστης των ιστοριών (δάσκαλος ή γονιός) να εμπλουτίσει το λεξιλόγιο με εναλλακτικές, σε κάθε περίπτωση, λέξεις, εφόσον τα παιδιά δυσκολεύονται να προσλάβουν το νόημα. Εξάλλου, ο τρόπος προσέγγισης του υλικού που προτείνουμε είναι η διαλογική ανάγνωση (βλ. παραπάνω), στα πλαίσια της οποίας είναι ούτως ή άλλως δόκιμη η παραπάνω προτροπή.

Το γράμμα συναντάται αρκετές φορές μέσα στην ιστορία που το αφορά, πράγμα το οποίο μπορεί να προσφέρει έδαφος για σχετικές ασκήσεις ανάπτυξης φωνολογικής ενημερότητας. Κάποιες υπάρχουν ήδη σαν ακόλουθες των ιστοριών προτάσεις.

Επίσης, μέσα από τις ιστορίες εισάγονται με παιγνιώδη τρόπο κάποιοι ορθογραφικοί κανόνες, έτσι ώστε πέρα από το γράμμα τα παιδιά να μπορούν να αφομοιώνουν αυτόματα και πού αυτό χρησιμοποιείται.

Ειδικά για την περίπτωση παιδιών που παρουσιάζουν είτε διαταραχές του λόγου ή απλώς κάποιες δυσκολίες στην άρθρωση κάποιων φθόγγων, είτε έχουν διαφορετική από την Ελληνική μητρική γλώσσα, η ιστορία κάθε γράμματος ακολουθείται από απλές (ίσως και απλουστευτικές, για τις ανάγκες της ηλικίας) οδηγίες για την άρθρωσή του, οι οποίες συνοδεύονται από εικόνα η οποία μπορεί να υπενθυμίζει στο παιδί πώς να αρθρώσει το γράμμα. Μ' αυτόν τον τρόπο είναι δυνατόν να καλλιεργηθεί η μεταγνωστική ικανότητα του παιδιού (δηλαδή οι

διαδικασίες που λαμβάνουν χώρο στην ενεργό μνήμη και περιλαμβάνουν την επίγνωση του ατόμου για τις γνωστικές του διαδικασίες¹⁵).

Τέλος, μέσα από τις ιστορίες, οι οποίες διαπνέονται από αντιρατσιστική φιλοσοφία, διαφαίνονται στοιχεία κοινωνικής κριτικής.

Και εδώ, η λογική είναι ότι η μάθηση θα προκύπτει όχι καταναγκαστικά, αλλά αβίαστα και με ενεργό το ενδιαφέρον των παιδιών, διαφορετικά αναιρείται η όλη φιλοσοφία σχετικά με τη χρησιμότητα και αποτελεσματικότητα της λογοτεχνίας ως μέσου καλλιέργειας των γλωσσικών δεξιοτήτων.

Στη συνέχεια παρατίθενται δύο από τις ιστορίες.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΣΟΔΟΥΛΙΚΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΣΤΡΟΓΓΥΛΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Λλ

Στην Τοσοδούλικη Χώρα των Στρογγυλών Γραμμάτων είχε πάει να ζήσει και μια λαβίδα, η Λαμπερή Λαβίδα Λου, που είχε δυο πόδια μακριά και όλοι τη θαύμαζαν (εικόνες της λαβίδας).

Την αγαπούσαν, επίσης, γιατροί, γιατί τους βοηθούσε τους, οι γυναίκες, γιατί τους πιο όμορφες, τα κορίτσια τους να μην τους μπαίνουν καλύτερα, τα τζάκια γιατί μέσα τους... Λόγω της της, κανείς δεν την Λου», μόνο «Λου» ή απλώς που λέτε, ήταν γενικά καταλάβατε, ήταν πολύ-πολύ καλούσαν για δουλειές κι κανέναν. Στο τέλος, όμως, δεν της έμενε καθόλου ελεύθερος χρόνος για τον εαυτό της.

όλοι, για διάφορους λόγους. Οι να εγχειρίζουν τους αρρώστους έβγαζε τα φρύδια και τις έκανε επειδή συγκρατούσε τα μαλλιά στα μάτια και έτσι διάβαζαν τους έπιανε ξύλα και τα έριχνε οικειότητας που είχαν όλοι μαζί αποκαλούσε «Λαμπερή Λαβίδα «Λ». Η λαμπερή λαβίδα Λου, ευτυχισμένη, μόνο που, όπως πολυάσχολη. Όλοι την

αυτή δεν ήθελε να κακοκαρδίσει

Η Λένα, ένα κορίτσι από την παρέα των παιδιών που παρακολουθούσαμε την Τοσοδούλικη Χώρα των Στρογγυλών Γραμμάτων, έτρεφε ιδιαίτερη συμπάθεια για τη Λου, αφού την είχε μάλιστα και πρώτη-πρώτη στο όνομά της. Για να τη βοηθήσει,

¹⁵ Δ. Κ. Παρούτσας, *Σημειώσεις Ψυχολογίας. Κεφ. 11: Μεταγνωστικές Δεξιότητες*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο <http://paroutsas.jmc.gr/psycho.htm#09>.

λοιπόν, μας πήρε και ταξιδέψαμε ως τη Λιθουανία για να βρούμε τη μικρή αδερφή της Λαμπερής Λαβίδας Λου, που ήταν ίδια κι απαράλλαχτη η δικιά μας, μόνο που ήταν λίγο πιο μικρή και είχε και μια λαβή για να την κρατάει κανείς πιο εύκολα (κάπως έτσι ήταν: **(εικόνα)**).

Δεν δυσκολευτήκαμε να την χώρα. Την πιάσαμε από τη χώρα, όπου πια ζούσαν δύο κάτοικοι τις αποκαλούσαν καινούργια με τη λαβή, αυτό το πρόβλημα και οι δύο για να χαρούν η μία την άλλη (Για να πεις το «λ», ακούμπα στον ουρανίσκο, αλλά όχι στα δόντια σου.)

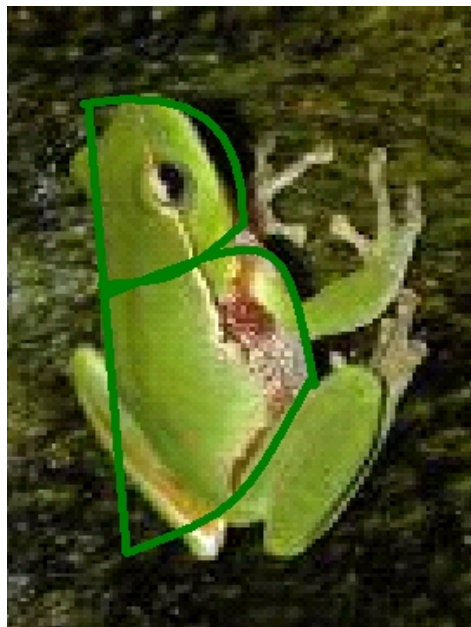
πείσουμε να μετακομίσει στη λαβή και την πήραμε μαζί μας. Στη λαβίδες, για να τις ξεχωρίζουν οι «Μεγάλη Λου» και, την «Μικρή λου». Έτσι, λύθηκε και Λου είχαν πλέον μπόλικο χρόνο **(εικόνες τους μαζί)**.

την άκρη της γλώσσας σου ψηλά

Ββ

Ένα ακόμα πλασματάκι που είχα γνωρίσει στην Τοσοδούλικη Χώρα των Στρογγυλών Γραμμάτων ήταν ένα παχουλό βατραχάκι, που όμως ο κόσμος το έβλεπε χοντρό και άσχημο και δεν του φερόταν καλά. «Τι μεγάλη κεφάλα που έχει!» έλεγαν. «Και τι μεγάλη κοιλιά!»... Αυτά ίσχυαν μέχρι που γνωρίστηκε με ένα βαρυσήμαντο γράμμα, το «Β». Με το που είδε το Β το βάτραχο, σάστισε! Πόσο έμοιαζαν **(εικόνα)**!

Πήγε αμέσως έγιναν φίλοι Περπατούσαν, ή χοροπηδούσαν, όλη Πρέπει να σας χώρας είχαν, σε βάτραχο, σε μεγάλη χάρη σ' αυτό έτρωγαν

βατόμουρα και βερίκοκα, χάρη σ' αυτό είχαν βάρκες για να ταξιδεύουν, βενζίνη για να βάζουν στα αυτοκίνητά τους και βιβλία για να διαβάζουν. Γι' αυτό, πολύ σύντομα,

να τον γνωρίσει και αχώριστοι.

μάλλον

μέρα μαζί.

πω ότι οι κάτοικοι της αντίθεση με το εκτίμηση το Β, γιατί νόστιμα και θρεπτικά

ο λαός της χώρας έκανε το Β πρόεδρο της Βουλής των Εικοσιτεσσάρων. Σκέφτηκαν, λοιπόν, ότι για να έκανε ένα τόσο βαρυσήμαντο γράμμα όπως το Β παρέα με το βάτραχο, μάλλον πρέπει να ήταν σημαντικός κι αυτός. Έτσι, οι κάτοικοι της Τσοσδούλικης Χώρας των Στρογγυλών Γραμμάτων, για να επανορθώσουν για τη συμπεριφορά τους, χάρισαν στο βάτραχο βαρύτιμα κοσμήματα και του φέρονταν πια όχι απλώς σαν να έγινε πρίγκιπας, αλλά σαν σε βάτραχο βασιλιά!

(Το Β έχει έναν μικρό αδερφό, με τον οποίο μοιάζουν πολύ: β)

(Για να φωνάξεις το «Β», ακούμπησε τα **χείλια** σου μπροστά από τα πάνω σου **δόντια**. Πρόσεξε, όμως - μη δαγκώσεις τη γλώσσα σου!)

